

GÖTEBORGS UNIVERSITET

***”När vi träffar socialtjänsten så lämnar vi information
kring eleven medan de i sin tur inte kan ge oss
någonting”***

En studie om samverkan mellan skola och socialtjänst

Therese Hedlund & Tanja Dronjak

LAU370

Handledare: Kerstin Lökken

Examinator: Ninni Trossholmen

Rapportnummer: VT08 – 1030-4

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: ”När vi träffar socialtjänsten så lämnar vi information kring eleven medan de i sin tur inte kan ge oss någonting” – en studie om samverkan mellan skola och socialtjänst.

Författare: Therese Hedlund och Tanja Dronjak

Termin och år: VT-08

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Kerstin Lökken, Etnologiska Institutionen.

Examinator: Ninni Trossholmen

Rapportnummer: VT08 – 1030 - 4

Nyckelord: Samverkan, sekretess, skola, socialtjänst, systemteori

Syfte	Vårt syfte är att studera samverkan mellan skola och socialtjänst utifrån pedagogers och socialsekreterares synvinkel. Vi vill studera faktorer som hindrar eller möjliggör samverkan.
Frågeställningar.	Hur upplever pedagoger och socionomer att samverkan fungerar, vad möjliggör samverkan, vad hindrar samverkan, hur ser den ideala samverkan ut mellan skola och socialtjänst. Dessa är våra frågeställningar genom arbetet.
Metod och material	Vi har valt att intervjua både pedagoger och socialsekreterare för att få en så bred bild om som möjligt kring deras syn på samverkan. Vi har tolkat våra informanter utifrån ett systemteoretiskt perspektiv och tidigare forskning på området.
Resultat	Det vi kom fram till är att sekretessen är ett stort hinder. Men det finns möjligheter att få till en bra samverkan i alla fall dels genom egna tolkningar av lagen dels genom förståelsen av hur viktiga föräldrarna är inom samverkan. Vi vill visa på hur samverkan utifrån de olika nivåer som finns inom systemteorin.
Betydelse för läraryrket	Det står i skollagen att skolan ska samverka med socialtjänsten. Oavsett Anmälningsplikt eller ej så har skolan och socialtjänsten barnets bästa i fokus. Dilemman med anmälningsplikten är något som vi kommer att stöta på i vårt kommande yrke. Därför är det viktigt att lyfta fram hur lagen är konstruerad för att kunna verka för barnets bästa i fokus. Vi är medvetna om att samverkan mellan skola och socialtjänst kommer att bli problematiskt eftersom sekretessen ser ut som den gör idag.

Förord

Det examensarbete som ni nu håller i handen har kommit till genom blod svett och tårar. Men det har också gett oss en bra grund att stå på i vårt kommande yrke. Valet av ämne var inte svårt eftersom detta är något som vi bägge tycker är viktigt, intressant och spännande. Vårt samarbete oss emellan har fungerat utmärkt och det har blivit sena kvällar och tidiga mornar med intressanta diskussioner.

Vi hade inte kunnat göra arbetet utan våra informanter som gav oss mycket spännande synpunkter och intressanta tankar kring deras verksamheter. Vi vill därför tacka våra informanter för att de gav oss tid och möjlighet att få intervjua dem. Även vår handledare Kerstin Lökken är värd ett stort tack. Utan henne hade detta arbete inte blivit vad det är idag. Genom intressanta diskussioner, allt från tabeller till snickare och djupa samtal kring ämnet samverkan mellan skola och socialtjänst har det fört oss framåt mot ett gemensamt mål.

Stort tack allihopa!

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställningar	5
1.2 Utbildningsvetenskaplig relevans	6
1.3 Begreppsdefinitioner	6
2. Teoretisk anknytning	7
2.1 Teoretisk utgångspunkt	7
2.1.1 Systemteori	7
2.1.2 Suprasystem, system och subsystem	7
2.2 Tidigare forskning	10
3. Metod och material	12
3.1 Urval av informanter	12
3.2 Genomförande	12
3.3 Etiska ställningstaganden	13
3.4 Reflektioner kring materialet	13
4. Bakgrund	15
4.1 Lagar	15
4.1.1 Socialtjänstlagen	15
4.1.2 Lagen om vård av unga	16
4.1.3 Sekretesslagen	16
4.1.4 Skollagen	17
4.1.5 Barnkonventionen	18
4.1.6 Hur påverkar lagarna skolan och socialtjänsten?	18
4.2 Anmälningsskyldighet och utredning	19
4.3 Samverkan	20
4.3.1 Definition av samverkan	20
4.3.2 Faktorer kring samverkan	20
4.3.3 Suprasystem, system och subsystem inom samverkan	21
4.3.4 Varför samverkan?	21
5. Resultat och analys	23
5.1 Dilemman med en anmälan	23
5.1.1 Faktorer som leder till anmälan	24
5.2 Hinder kring samverkan	25
5.2.1 Sekretess som hinder	26
5.3 Möjligheter kring samverkan	27
5.3.1 Faktorer som skulle kunna förbättra samverkan	28
5.4 Hur ser den ideala samverkan ut mellan skola och socialtjänst?	29

6. Slutdiskussion	30
Referenslista	36
Figurförteckning	
Figur 1 Suprasystem	8
Figur 2 System	8
Figur 3 Subsystem	9
Bilagor	
Intervjufrågor socialtjänsten	38
Intervjufrågor rektor/pedagoger	39
Missivbrev	41

1. INLEDNING

Det dom har tagit reda på får vi inte reda på, men vi sitter där och ska fylla på deras påse så att säga (Pia).

Detta citat visar hur en av våra informanter, Pia, ser på samverkan mellan socialtjänst och skola. Pedagoger har anmälningsplikt och måste hela tiden ge sin syn på ärendet medan socialtjänsten inte alltid kan ge någonting tillbaka till pedagogerna eftersom de har en sekretess att förhålla sig till. Samverkan mellan två olika organisationer kan vara komplext. Det som gjorde att vi fastnade för det här ämnet var att båda har stött på problemet med samverkan på vår VFU och under tidigare arbetslivserfarenheter samt att vi mött det i våra tidigare inriktningar under utbildningen, samhällspedagogik och specialpedagogik.

I alla miljöer där människors relationer är grunden för verksamheten uppstår det dilemman. Konsekvenserna ser dock olika ut i olika miljöer. Pedagogen Lars-Åke Kernell exemplifierar med en snickare som arbetar med sin bräda som en del i byggandet. Han upptäcker att brädan är för lång och lösningen blir helt enkelt att kapa brädan några centimeter. En pedagogs värld är inte lika enkel och självklar. Vi kan inte kapa av relationer som skapar problem utan måste arbeta på ett mer långsiktigt sätt (Kernell L-Å 2002, s. 14-16). Vi har också en skyldighet att samverka med socialtjänsten för barnens bästa. Skollagen säger att:

Förskoleverksamheten, skola och skolbarnsomsorgen ska på socialnämndens initiativ i frågor som rör som barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs (2a § 1 kap. I: *Lärarens handbok*, s 55).

Vi har, som nämns ovan, i vårt examensarbete valt att studera samverkan mellan socialtjänst och skola. Tidigare forskning visar på att barn och unga som far illa inte får den hjälp som de är i behov utav. Olsson menar på att endast 10-40 % av alla anmälningar som ska göras, verkligen görs (Olsson 2008, s. 6). Problemet ovan visar att oavsett skollagen och forskning så fungerar det inte i praktiken trots att alla är medvetna om problemet.

1.1 Syfte och frågeställning

Vårt syfte är att studera samverkan mellan skola och socialtjänst.

Genom arbetet kommer vi att utgå ifrån följande frågeställningar:

- Hur upplever pedagoger och socionomer att samverkan fungerar?
- Vad möjliggör samverkan?
- Vad hindrar samverkan?
- Hur ser den ideala samverkan ut mellan skola och socialtjänst?

1.2 Utbildningsvetenskaplig relevans

Enligt våra tidigare erfarenheter av samverkan upplever vi att det inte fungerar som man önskar i verksamheten. Vi är övertygade om att vi i vårt kommande yrke som pedagoger kommer att stöta på ärenden där en samverkan krävs. Därför är det viktigt att diskutera vilka problem som kan uppstå i relationer mellan olika organisationer. En bra samverkan är vad de olika organisationerna vill uppnå men vägen dit är inte enkel och rak. Det som försvårar samverkan är bland annat socialtjänstens sekretess, vilket många pedagoger har berört. Samverkan mellan skola och socialtjänst står inskrivet i styrdokumentet. I Lpo-94 står det:

Arbete måste ske i ett aktivt samspel mellan skolans personal och elever och i nära kontakt med såväl hemmen som det omgivande samhället (Lärboken 2003, s 17).

Att detta inte alltid fungerar illustrerar det inledande citatet som visar på vikten av att problemet lyfts. Pedagogernas skyldighet, enligt Socialtjänstlagen (SoL) 1 § 14 kap. är att vi måste anmäla ifall vi upptäcker att barn far illa eller riskerar att fara illa. ”Bristande samverkan och ansvar får stora konsekvenser för barnet eller den unge och familjen” (*Ta ansvar för samverkan* 2005, s 17). Detta innebär att pedagoger och socialsekreterare måste arbeta tillsammans för barns bästa.

1.3 Begreppsdefinitioner

I texten används olika vardagliga begrepp som kan ha olika betydelser i skilda sammanhang. Vi har därför valt att förklara hur vi kommer att använda dem i detta arbete.

Barn: med barn menas varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet (*Lärarens handbok* 2004, s. 140).

Barn som far illa: ”När vuxna utsätter barn för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller försummar att tillgodose barnets grundläggande behov” (Hindberg 2006, s 19).

Socialtjänst: den myndighet samt professioner som jobbar inom barnsektionen.

Samverkan: är när aktörer från olika verksamheter har medvetna, målinriktade handlingar. I vårt fall barn, vilket utvecklas vidare nedan (Danemark 2000, s 15).

Pedagoger: med pedagoger avser vi all personal på skolan som har anmälningsplikt, till exempel. pedagoger, rektorer, skolsköterska med flera.

Föräldrar: med föräldrar menar vi den person/er som är vårdnadshavare eller förmyndare för barnet.

2. Teoretisk anknytning

För att kunna studera samverkan mellan skola och socialtjänst, två myndigheter med olika förutsättningar, har vi valt att utgå ifrån systemteorin och tidigare forskning.

2.1 Teoretisk utgångspunkt

För att man ska kunna kalla något ett system så ska enligt de norska psykologerna Thor Aage Egeland och Borrik Schjødt, i boken *Från systemteori till familjeterapi*, följande kriterier vara uppfyllda:

- Systemets komponenter interagerar på ett sätt som skiljer sig från deras interaktion med komponenter utanför systemet.
- Interaktionen varar under en viss tid. (Egeland & Schjødt & 1994, s 48).

2.1.1 Systemteorin

Systemteorin i vårt arbete riktar sig mot personalgrupp eller organisation, men det kan också vara inom familjeterapin.

Enligt Egeland och Schjødt har systemteorin gett underlag för alternativa sätt att betrakta interaktion och att förstå mänskliga problem (Egeland & Schjødt 1994, s, 31). Man kan se det som att vi lever utifrån sammanhang där vi inverkar på varandras system. Det finns en logik bakom hur skolan och socialtjänsten agerar även om vi inte alltid kan förstå den andres agerande. Detta i sin tur beror på okunskap om varandras system (jmf www.lararforbundet.se).

I socionomen Barbro Hindbergs bok *Sårbara barn- att vara liten, misshandlad och försummad* (2006) så tar hon upp att inom systemteorin så är det inte meningsfullt att enbart fokusera på en person utan människor ska istället se sitt sammanhang. Detta innebär, för vår del, att alla personer runt en elev är inblandade. Problemet handlar inte om individuella egenskaper hos olika aktörer utan mer om kommunikation och relationer människor emellan. För att få en lösning så måste det ske en förändring av samspelsmönstren. Man bör fokusera på beteenden, möjligheter, lösningar och framtida och positiva mönster istället för att leta efter syndabockar och fel (Hindberg 2006, s 138).

2.1.2 Suprasystem, system och subsystem

Inom systemteorin så talar man om suprasystem, system och subsystem som illustrerar systemets olika nivåer. Idag så arbetar de flesta skolor och socialtjänst i två olika och skilda system. Detta beror på att samhället är uppbyggt på så sätt att skola och socialtjänst inte ingår i samma organisation (se figur 2) och har ingen större insyn eller kunskap om hur den andra arbetar. Men i ett suprasystem (se figur 1) så kan de mötas och få mer förståelse för varandra. I verksamheten skulle suprasystemet kunna liknas vid nätverksträffar. Det är det forum där t.ex. pedagoger, socialsekreterare, elev, föräldrar, släktingar, grannar, rektor kan träffas och

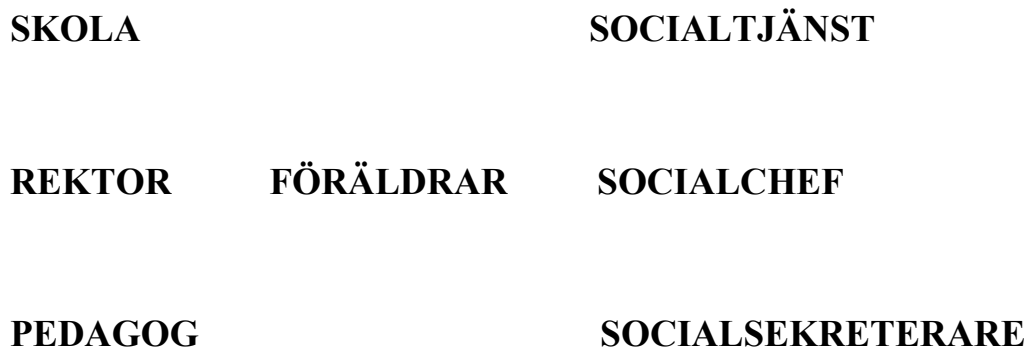

prata öppet utan att sekretessen blir ett hinder eftersom föräldern har lämnat sitt samtycke enligt lag 4 § 14 kap.(Olsson 2006, s.52).

Nätverksträffar är det forum där skola och socialtjänst kan samverka på ett bättre sätt. Genom en bättre samverkan kan de få en bättre relation, mer insyn och kan ta del av varandras arbetssätt, kunskap och erfarenheter. Vilket underlättar i det framtida arbetet.

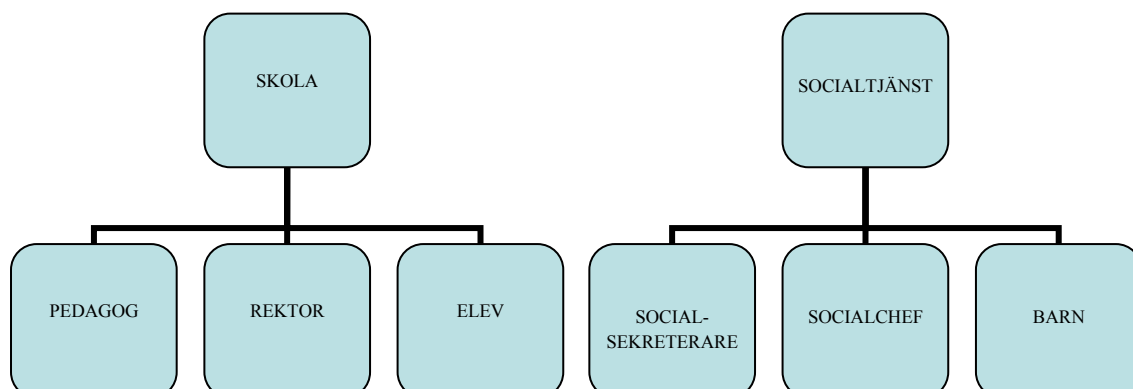
Vi har valt att sätta föräldern i mitten eftersom de är de centrala i suprasystemet. Det är dom som gör det möjligt för skola och socialtjänst att samverka. Vilka mer som ska ingå i ett suprasystem kan se olika ut beroende på vilket fall man har att göra. Men generellt kan man säga att de personer som är inblandade blir inbjudna av socialtjänsten. Det kan vara personer som familjens släktingar, grannar och vänner. I suprasystemet finns det alltså inga fasta personer som måste ingå.

Figur 1 Suprasystem

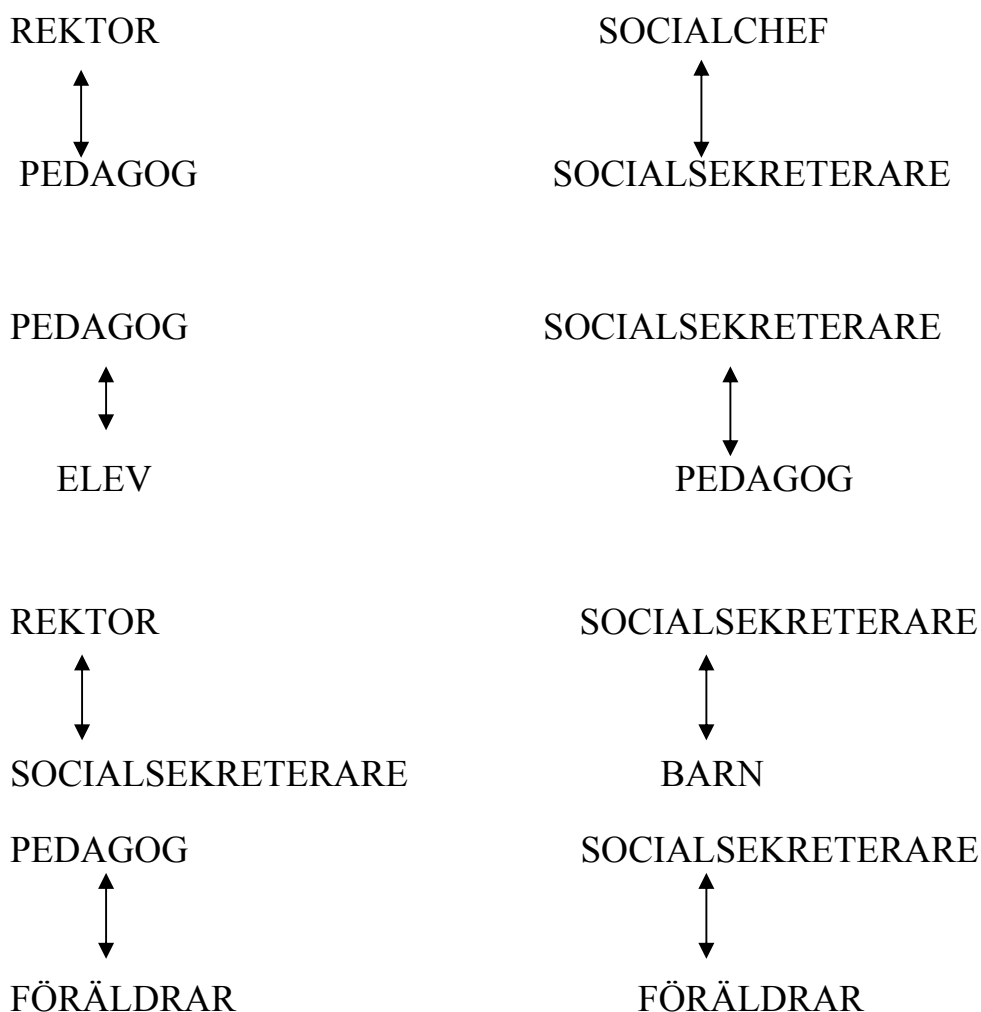
Ovan nämnde vi att de flesta skolor och socialtjänsten arbetar i två olika system. Skolan är ett system för sig, där interaktionen mellan olika personalgrupper sker på ett sätt. Socialtjänsten som system har en interaktion på sitt sätt och de har varierande status och makt. Här kan sekretessen vara ett hinder för samverkan mellan de två olika systemen och det som avgör är ifall föräldrarna tillåter att skolan får ta del av socialtjänstens utredning. I alla sociala system finns det olika hierarkier. Man kan se det som att socialtjänsten har mer makt än skolan på grund av att de har strängare sekretess än skolan. Det innebär att skolan inte får reda på allt från socialtjänsten, medan socialtjänsten får reda på allt från skolan. Därför blir sekretessen ett hinder bara från ett håll, vilket i detta fall drabbar skolan.

Figur 2 system

I ett subsystem så bryter man ner systemet i mindre konstellationer, till skillnad från ett suprasystem där konstellationerna är större. Då behöver inte sekretessen vara ett hinder för samverkan mellan skola och socialtjänst, eftersom subsystemet inte behöver påverka systemet. Exempelvis så påverkar rektorns relation till pedagogen inte skolans samverkan med socialtjänsten. Rektorn och socialsekreteraren kan ingå i ett subsystem och beroende på deras relation till varandra så kan en samverkan underlättas. Precis som i suprasystemet så är inte subgrupperna fasta. En person kan ingå i flera olika subgrupper samtidigt. Även om man fungerar bra i en subgrupp så behöver det inte betyda att man fungerar lika bra i en annan subgrupp.

Figur 3 Subsystem

Vi har valt att använda oss utav systemteorin för att kunna visa på hur samverkan kan fungera på de olika nivåerna. Man pendlar mellan de olika nivåerna samtidigt som samverkan ser olika ut i de olika nivåerna. Även lagarna ser annorlunda i de olika nivåerna. Detta innebär att man måste kunna förhålla sig till de olika lagarna och kunna tolka lagarna så att de blir användbara på bästa sätt.

2.2 Tidigare forskning

Det finns omfattande forskning på det här området och vi har gjort ett urval som vi använt oss utav i vårt arbete.

Berth Danemark är professor i sociologi. Hans bok *Samverkan - himmel eller helvete* (2000) bygger på erfarenheter som författaren har samlat på sig under flera år. Den beskriver hur man lyfter fram kunskapsmässiga olikheter, skillnader i regelverk, organisatoriska skillnader och hur man kan skapa förutsättningar för en bra samverkan.

Socionomen Staffan Olsson klargör i sin bok *Sekretess och anmälningsplikt i förskola och skola* (2001) vilka sekretessregler som gäller för arbete i olika samverkansgrupper. Han beskriver regler och metoder för anmälningsplikten. Boken tar upp frågor om hur skola och socialtjänst ska utveckla sitt samarbete så att det gagnar utsatta barn.

I Staffans Olssons rapport *Samverkan kring unga med stöd av sekretesslag och handlingsprogram* (2008) lyfts problem och möjligheter kring samverkan upp. Rapporten är sammanställd efter en utbildning för skolans personal, fritidsledare, socialtjänst och närpolis.

Thor-Aage Egeland & Borrik Schjødt är två psykologer som i sin bok *Från systemteori till familjeterapi* (1994) ger en introduktion om systemteorin. Den tar även upp olika nivåer inom systemteorin som suprasystem, system och subsystem. Mellan de här olika nivåerna så finns det skillnader och likheter.

Mare Erdis är en norsk jurist. I sin bok *Juridik för pedagoger* (2007) skriver hon om de lagar och förordningar som aktualiseras i förskola, skola och fritidshem. Den tar bland annat upp rättsliga grunder för personalen och elevens rättssäkerheter samt offentlighet och sekretess.

Barbro Hindberg är socionom och har skrivit boken *Sårbara barn- att vara liten, misshandlad och försummad* (2006) där hon föreslår att alla som jobbar inom den sociala barnvården bör utgå ifrån ett systemteoretiskt synsätt. Hon tar även upp problematiken kring myndigheters olika roller, och vilka konsekvenser otydliga roller kan få.

Barbro Hindberg har även skrivit boken *När omsorgen sviktar – om barns utsatthet och samhällets ansvar* (2001). Boken behandlar hur samverkan kan se ut runt barn som far illa.

Pedagogen Lars-Åke Kernell har sin bok *Att finna balanser* (2002) tagit upp de dilemman en pedagog ställs inför i sin profession, bland annat de svårigheter som kan uppstå med samverkan mellan olika yrkesroller.

Sten Holmberg är juris doktor i offentlig rätt och socionom. Sigbrit Holmberg är socionom. Tillsammans har de skrivit boken *Handläggning och dokumentation i sociala ärenden* (1999). Boken tar upp de grundläggande bestämmelserna om ärendehandläggning och dokumentation. Vidare redogör de för vilka bestämmelser som finns rörande sekretess inom hela socialtjänstsektorn.

Psykologen Katri Cronlund har i sin bok *Psykologi* (1999) skrivit om hur olika roller kan vara i konflikt med varandra vilket blir relevant när pedagoger och socialsekreterare möts.

Pedagogerna och socialsekreterarna Peter Frost & Camilla Sköld har skrivit boken *Skolans ansvar när barn far illa* (1995). I boken tar de upp anmälningsplikten och vikten av att ha en beredskap nedskriven om hur man ska gå tillväga när ett barn far illa.

Rapporten *Inventering av Samverkan runt barn som far illa – skola – socialtjänst – polis – barn och ungdomspsykiatri* (2006), är sammanställd av myndigheten för skolutveckling. Rapporten fokuserar på den skyldighet som skolan har gentemot barn som far illa enligt lagstiftning.

Vi har valt att använda oss utav litteratur som är skrivna av författare med olika vetenskaplig bakgrund. Vi har med psykologer, pedagoger, socionomer, jurister med flera. Dessa är med för att belysa samverkan från olika synvinklar.

3. METOD OCH MATERIAL

Vi har valt att göra en kvalitativ undersökning. Wallén menar att kvalitativa studier är nödvändiga för sådant som är vagt, mångtydigt, subjektivt som upplevelser och känslor som inte kan mätas direkt (Wallén 1996 s 73). Vi valde att göra ostrukturerade intervjuer vilket innebär att det inte finns några fasta svarsalternativ. Genom att utnyttja samspelet mellan informanten och intervjuaren så kan man se till att få en så fyllig information som möjligt. För att få svaren mer utvecklande och fördjupande använder man följdfrågor. Nackdelen med den här metoden är att den är tidskrävande och man hinner inte med så många intervjuer (Stukat 2005, s 37-39).

3.1 Urval av informanter

Vi valde att intervjua en rektor samt två pedagoger på en liten skola i en kranskommun till Göteborg. Pedagogerna valde rektorn ut. Därför är vi medvetna om att svaren kanske hade sett annorlunda ut ifall vi hade gjort ett slumpmässigt urval av pedagoger. När det gäller socialtjänsten hade vi för avsikt att intervjua en socialchef och två socialsekreterare. Tyvärr fick vi bara kontakt med två socialsekreterare där en av dem var samordnare. Avsikten med intervjuerna var att få de två verksamheternas syn kring samverkan utifrån olika funktioner. Vi har valt att göra intervjuerna på en liten skola i en kranskommun samt socialtjänsten i samma kommun för att vara säkra på att båda insatserna idealt följer samma mål och riktlinjer som kommunen har.

3.2 Genomförande

Intervjuerna genomfördes på så sätt att informanterna via telefon blev tillfrågade om de ville medverka i vår studie. Informanterna fick i förväg ta del av intervjufrågorna för att de skulle kunna förbereda sig på bästa sätt. Intervjuerna genomfördes på deras respektive arbetsplatser där de känner sig trygga och i ett sådant rum där vi inte blev störda. Intervjuerna genomfördes vid två olika tillfällen. Vid det ena tillfället hann vi med tre intervjuer och vid det andra tillfället gjorde vi de två avslutande intervjuerna. För att underlätta intervjuerna så valde vi att spela in dem på band. Efteråt så skrev vi ut dem. Vi hade möjlighet att medverka båda två vid samtliga intervjuer. Vi har intervjuat följande informanter vars namn är fingerade:

Rektor Rut är 45 år gammal. Rut har gått Förskoleutbildningen och Rektorsutbildningen som hon gick ut 2003. Hon har även gått diverse kompetensutvecklande kurser. Rut har arbetat som förskolechef sedan 1994 och rektor sedan 1999. På den här aktuella skolan har hon jobbat ett halvår ungefär.

Pedagogen Petra är 40 år. Hon har gått Förskoleutbildningen och gick ut år 1989. Sedan har hon även gått Lärarutbildningen för grundskolelärare som hon gick ut år 2007. Petra har jobbat som förskolelärare i sjutton år och som lärare i 3 år.

Pedagog Pia är 49 år. Hon har gått den gamla Förskoleutbildningen som hon gick ut 1983. Hon har arbetat som förskolelärare i 25 år.

Socialsekreteraren Sandra är 42 år. Hon gick ut Socionomutbildningen 1989 och har jobbat i yrket sedan dess. Hon har även gått Familjekurser, Trappanutbildning, Mäns våld mot kvinnor och andra vidareutbildningar. Sandra har även gått fortbildningar som Familjeterapi steg 1 och steg 2.

Socialsekreteraren Sara är 43 år. Sara har gått Socionomutbildningen och gick ut år 1989. Hon är också mastersutbildad socionom. Sedan har hon gått Nätverksutbildning och Familjeterapiutbildning 1 och 2. Hon har arbetat på sin nuvarande avdelning i två år som samordnare.

Utöver intervjuer så har vi tagit del av de lagar och förordningar från SoL, LVU, Skollagen samt FN: s barnkonvention vilka kommer att presenteras särskilt under kapitlet bakgrund

3.3 Etiska ställningstaganden

Vi har valt att utgå ifrån de fyra huvudkraven i de forskningsetiska principer som Vetenskapsrådet har formulerat (www.vr.se). Det första är informationskravet där vi informerade om vad arbetet kommer att handla om. Det andra är samtyckekravet. Informanterna fick möjlighet att själva bestämma över sin medverkan. Det tredje är konfidentialitetskravet där vi i alla intervjuer avidentifierade alla informanter. Även kommun och skola har avidentifierats. Det fjärde är nyttjandekravet vilket innebär att den information vi fick utav informanterna endast användes just detta ändamål (www.vr.se).

För vår del innebär det att innan vi gick ut och intervjuade så skickade vi ett brev till alla informanter, där vi informerade om att uppgifter som rör person och organisation kommer att avidentifieras. Vi informerade även att intervjun kommer att spelas in med hjälp av bandspelare. För att avidentifiera informanterna har vi gett dem fingerande namn där begynnelsebokstaven hänvisar till deras yrkesgrupp vilket beskrivits ovan.

3.4 Reflektioner kring materialet

För att tolka det informanterna berättar har vi utgått ifrån den hermeneutiska traditionen. Vår tolkning innebär att vi studerar människors föreställningar om verkligheten. Den hermeneutiska teorin utgörs av beskrivande meningar men det område den beskriver går inte att mäta (Hartman 2001, s 21). Wallén menar att egna känslor och upplevelser påverkar både frågor och tolkningar av svar (Wallén 1996, s. 33). Detta innebär att vi är medvetna om att vår egen förförståelse har påverkat tolkningarna av våra intervjuer. Detta framkom främst när vi skulle tolka pedagogernas svar jämfört med socialtjänstens svar.

Vi är medvetna om att vår studie inte kan generaliseras och ge en heltäckande bild eftersom det är en liten studie gjort på ett fåtal informanter. Det är endast deras tankar och reflektioner kring samverkan vi fått fram. Men vi kan ändå dra vissa slutsatser utifrån intervjuerna och den tidigare forskning vi tagit del av. Eftersom vår förförståelse är större gällande pedagogens värld än vad den är i socialtjänstens så är vi medvetna om att om två socionomer hade gjort den här studien hade den troligen sett annorlunda ut.

Att tolka intervjuer innebär att vi måste se dem som situationsbundna. Vi är därför medvetna att informanternas svar kan ha påverkats av den senaste kontakten med socialtjänsten och omvänt. Om det är ett ärende som fungerat bra så blir svaren mer positivt än om man hade haft ett ärende som fungerat mindre bra.

4. Bakgrund

För att kunna klargöra och förstå begreppet samverkan mellan skola och socialtjänst är det nödvändigt att vi tar med de lagar som styr samverkan och anmälningsplikten som gör att samverkan kommer till stånd. För att kunna förstå vad informanterna resonerar kring är det viktigt att veta vilka lagar pedagoger har att förhålla sig till och vilka lagar socialtjänsten har att förhålla sig till.

4.1 Lagar

Inom de olika verksamheterna finns det lagar och förordningar som alla måste följa. Vi har gjort ett urval av lagar och endast tagit med det som är mest relevant för detta arbete. Vi inleder med att beskriva de lagar som reglerar socialtjänstens arbete, därefter presenterar vi de lagar som gäller för skolan.

4.1.1 Socialtjänstlagen

I socialtjänstens mål står det att:

2 § När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Med barn avses varje människa under 18 år (SoL 2 § 1 kap. www.notisum.se).

I SoL finns det särskilda bestämmelser för olika grupper så som barn och unga.

1 § med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och ungdom som har visat tecken till en ogynnsam utveckling - i sin omsorg om barn och ungdom tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts.
- i sin omsorg om barn och ungdom tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan vård och fostran utanför det egna hemmet upphört (SoL 1 § 5 kap. www.notisum.se).

När barn far illa så finns det enligt SoL vissa regleringar om samverkan och sekretess som reglerar socialtjänstens arbete.

1 a § Socialnämnden skall i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av [15 kap.](#) denna lag och av sekretesslagen ([1980:100](#)). Nämnden skall aktivt verka för att samverkan kommer till stånd (SoL 1 a § 5 kap. www.notisum.se).

Alla som arbetar inom skolan har en anmälningsplikt och den styrs av:

1 § Var och en som får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd bör anmäla detta till nämnden.

Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom samt andra myndigheter inom hälso- och sjukvården, annan rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet, socialtjänsten och kriminalvården är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Detta gäller även dem som är anställda hos sådana myndigheter (SoL 1 § 14 kap. www.notisum.se).

När socialtjänsten får uppgifter om att ett barn far illa så styrs även handläggningen av lagar.

1 § Socialnämnden skall utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

Vad som har kommit fram vid utredning och som har betydelse för ett ärendes avgörande skall tillvaratas på ett betryggande sätt (SoL1 § 11 kap, www.notisum.se).

2 § Vid en utredning av och om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd får nämnden, för bedömningen av behovet av insatser, konsultera sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs. Utredningen skall bedrivas så att inte någon onödigt utsätts för skada eller olägenhet. Den skall inte göras mer omfattande än vad som är motiverat av omständigheterna i ärendet.

Utredningen skall bedrivas skyndsamt och vara slutförd senast inom fyra månader. Finns det särskilda skäl får socialnämnden besluta att förlänga utredningen för viss tid.

Den som berörs av en sådan utredning skall underrättas om att en utredning inleds (SoL2 § 11 kap, www.notisum.se).

Sekretessen innebär att tjänstemännen har tystnadsplikt.

1 § Den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som avser insatser enligt denna lag får inte obehörigen röja vad han eller hon därvid har fått veta om enskildas personliga förhållanden (SoL1 § 15 kap, www.notisum.se).

4.1.2 Lagen om vård av unga

Lagen om vård av unga (LVU) ger socialtjänsten rätt att ingripa med tvång när vård inte kan ges på frivillig väg (Erdis 2007, s. 30).

1 § Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom skall göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453). Insatserna skall präglas av respekt för den unges människovärde och integritet. Den som är under 18 år skall dock beredas vård enligt denna lag (LVU 1 §, www.sposit.se).

Det finns två olika sätt för att ett ingripande kan ske enligt LVU. Det ena är miljöfallet och det andra är beteendefallet. För att ett ingripande i miljöfallet enligt paragraf 2 får ske, måste det finnas en stor risk att barnets hälsa eller utveckling skadas på grund av misshandel med mera. För att ett ingripande ska få ske i det så kallade beteendefallet enligt paragraf 3, måste den unge utsättas sin hälsa och utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk med mera (Erdis 2004, s.30-31).

2 § Vård skall beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas (LVU 2 §, www.sposit.se).

3 § Vård skall också beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende (LVU 3 §, www.sposit.se).

4.1.3 Sekretesslagen:

För pedagoger och socialsekreterare finns det en Sekretesslag att förhålla sig till.

1 § 1 kap. Denna lag innehåller bestämmelser om tystnadsplikt i det allmännas verksamhet och om förbud att lämna ut allmänna handlingar (SkrL1 § 1 kap. www.notisum.se).

4 § 7 kap Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom eller henne närstående lider men. Sekretessen gäller dock inte beslut om omhändertagande, beslut om vård utan samtycke (SkrL 4 § 7 kap. www.notisum.se).

4 § 14 kap. Sekretess till skydd för enskild gäller inte i förhållande till den enskilde själv och kan i övrigt helt eller delvis efterges av honom. Vad nu har sagts gäller dock inte om annat följer av bestämmelse i denna lag. Sekretess för uppgift till skydd för en underårig gäller även i förhållande till vårdnadshavaren och får inte efterges av denne, om det kan antas att den underårige lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavare (SkrL 4 § 14 kap. www.notisum.se).

4.1.4 Skollagen:

För pedagoger styr Skollagen bland annat hur man agerar om man misstänker att en elev far illa.

2a § 1 kap. Förskoleverksamheten, skolan och skolbarnomsorgen skall på socialnämndens initiativ i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs (Skollagen2a § 1 kap. I: *Lärares handbok 2004, s.55*).

Samtidigt har skolan en skyldighet att arbeta så att eleven kan gå i skolan. Det regleras av:

2§ 3 kap. Barn skall fullgöra skolplikten i grundskolan, särskolan eller specialsolan. (Skollagen 2 § 3 kap. I: *Lärares handbok 2004 s. 68*).

Detta kan verka som en självklarhet men även som för de flesta lagar, finns det dilemman. Det är inte bara hemma barnet kan fara illa utan även i skolan. Detta innebär att vi har en lag som säger att en elev faktiskt måste befinna sig i den miljö där den mår dåligt, vilket kan förefalla paradoxalt.

4.1.5 Barnkonventionen

Sverige har ratificerat och skrivit under FN: s barnkonvention som säger:

Artikel 3. 1. Vid alla åtgärder som rör barn /.../ skall barnets bästa komma i främsta rummet (Barnkonventionen artikel 3. 1. I: *Lärarens handbok 2004 s.141*).

Artikel 9. 1. konventionen skall säkerställa att ett barn inte skiljs från sina föräldrar mot deras vilja utom i de fall då behöriga myndigheter, som är underställda rättslig överprövning, i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden, finner ett sådant åtskiljande är nödvändigt för barnets bästa. Ett sådant beslut kan vara nödvändigt i ett särskilt fall t.ex. övergrepp mot eller vanvård av barnet från föräldrars sida eller då föräldrarna levet åtskilda och ett beslut måste fattas angående barnets vistelseort (Barnkonventionen artikel 9, 1. I: *Lärarens handbok 2004 s.142*).

Föräldrar, pedagoger och socialsekreterare kan ha olika syn på vad som är barnets bästa. Föräldrar har rätt till sitt barn samtidigt som barnet har rätt till en miljö där de kan känna sig tryggt. Ett hem där föräldrar missbrukar behöver inte betyda att barnet inte är tryggt i den miljön. Det är med andra ord inte enkelt att avgöra vad som är barnets bästa, eftersom det kan skifta från fall till fall.

4.1.6. Hur påverkar lagarna skolan och socialtjänsten

SoL och LVU är de lagar som styr hela samhällets ansvar för barns uppväxt. Enligt SoL ska socialtjänsten arbeta förebyggande gällande de barn som visar på en ogynnsam utveckling. Först erbjuder man frivilliga insatser där föräldrar har stor rätt att avsäga sig de insatser man blir erbjuden. Men med stöd av LVU har socialtjänsten rätt till att ingripa med tvång, ifall barnet är i behov av stöd och föräldern avvisat insatser (Karlsson & Sundell 1999, s 10).

Erdis menar att det är otroligt viktigt att personalen inom utbildningssystemet har kunskap om vilka barns och ungdomars medborgerliga rättigheter är och att de kan tillämpa kunskapen i sin dagliga verksamhet (Erdis 2007, s 10).

Skolan och dess styrelse kan inte säga upp sig sitt ansvar eftersom vi i Sverige har skolplikt. Det gör att man hela tiden måste finna lösningar så att eleven kan få undervisning, vilket eleven har rätt till (Erdis 2007, s 22). Här kan skolan och socialtjänstens åsikter skilja sig åt om vad som är skolproblematik eller ett ärende för socialtjänsten. Vems problem är det när eleven inte kommer till skolan?

Den sekretess som finns inom utbildningssystemet tar först och främst sikte på den enskildes integritet. Det blir en avvägning mellan allmänhetens rätt till insyn i myndighetens verksamhet och behovet av integritetsskydd för den enskilde, enligt Erdis. Eftersom alla uppgifter inte anses ha lika starkt skyddsvärde så finns det olika grader av sekretess (Erdis 2007, s54). De olika graderna av sekretess är nära förknippade med olika myndigheter:

- **Absolut sekretess:** gäller för familjerådgivning.
- **Kvalificerad sträng sekretess:** gäller för socialtjänsten. Hälso- och sjukvården. Skolhälsovården.
- **Sträng sekretess:** skolpsykolog. Skolkurator. Arbetsförmedlingen.
- **Ordinär sekretess:** skolans elevvård. Försäkringskassan. Polismyndigheten. Kriminalvården (Lilliesköld & Magnestrand 2008, s8).

I sekretesslagen finns det bestämmelser om tystnadsplikt i det allmännas verksamhet och förbud mot att lämna ut allmänna handlingar. Sekretessen gäller både mot en annan myndighet och mot enskilda personer (Erdis 2007, s 54). Erdis visar att en myndighet kan lämna ut en sekretesskyddad uppgift med hjälp av stöd av en särskild bestämmelse i sekretesslagen för att kunna fullgöra sin egen verksamhet (Erdis 2007, s 71).

Personal och myndighet har skyldighet att anmäla till socialnämnden enligt anmälningsplikten ifall det finns misstankar att ett barn under 18 far illa. Anmälan ska göras även om det inte är klart att barnet behöver skydd. En utredning måste göras vilket är socialnämndens uppgift för att se ifall man måste ingripa eller inte (Erdis 2007, s71-72).

4.2 Anmälningsplikt och utredning

Utifrån ovan redovisade lagar är pedagogernas skyldigheter enligt SoL 1 § 14 kap att de måste anmäla ifall de upptäcker att barn far illa eller riskerar att fara illa. Men ändå visar tidigare undersökningar och utredningar enligt Olsson, att endast 10-40 % av all anmälningar som enligt anmälningsplikten borde göras, verkligen görs (Olsson 2008, s. 6). Anmälan kan vara muntlig eller skriftlig. Rektorn skickar oftast in en skriftlig anmälan.

När anmälan har kommit in ska socialtjänsten komma fram till ett beslut ifall de ska inleda en utredning eller inte. Den här processen får ta max två veckor. Det finns en möjlighet under den här tiden för den individ som utreds, att överväga och påverka (Holmberg & Holmberg 1999, s 49). Finns det skäl till fortsatt utredning så undersöker man om barnet har farit illa, eller kommer att fara illa. Om det inte visar sig vara fallet så avskrivs utredningen utan åtgärd. Om det däremot visar sig att så är fallet att barnet far illa, eller riskerar att fara illa enligt socialtjänsten så utreder man ifall barnet/familjen behöver bistånd. Finns det inte skäl till att barnet/familjen behöver eller vill ha bistånd så avskrivs utredningen utan åtgärd. Går man vidare tittar man på vad för slags bistånd barnet/familjen ska få (Karlsson & Sundell 1999, s. 26).

I utredningar där det handlar om barn kan utredningen bedrivas mot vårdnadshavarens vilja, ifall utredningen anser att det är viktigt att klarlägga barnets situation och dess behov av skydd (Holmberg & Holmberg 1999, s 49). Det är dock viktigt att bedriva utredningen på ett

sätt så att inte någon i onödan utsätts för någon skada. Utredningen ska bedrivas skyndsamt och även vara slutförd inom fyra månader. Skolans anmälningsskyldighet är odiskutabel. Trots detta så visar tidigare forskning att i praktiken finns det stora brister på hur det hanteras. Frost & Sköld menar att det är upp till varje skolenhet att ha den beredskap som krävs för att barn ska få det skydd och stöd som de har rätt till. Därför menar man att det är viktigt att det finns nedskrivet på skolan hur man ska gå tillväga i praktiken, när ett barn far illa (Frost & Sköld 1995, s. 78).

4.3 Samverkan

Skolan måste på socialnämndens initiativ samverka med socialtjänsten enligt skollagen 2a § 1 kap (*Lärarens handbok* 2004, s. 55). Som vi har nämnt innan så är detta inget självklart och enkelt. Nedan kommer vi att ta upp samverkan från olika synvinklar.

4.3.1 Definition av samverkan

Enligt Danmark så är samverkan ”Medvetna målinriktade handlingar som utförs tillsammans med andra i en klart avgränsad grupp avseende ett definierat problem och syfte” (Danemark 2000, s. 15). Begreppet en ”viss” samverkan kommer att innebära den samverkan som sker när föräldern inte har lämnat sitt samtycke. I nämnda situation sker samverkan på så sätt att skolan lämnar information kring barnet men får inget tillbaka på grund av sekretessen. Vi har ändå valt att kalla det en ”viss” samverkan eftersom skolan och socialtjänsten ändå kan träffas och ha medvetna målinriktade handlingar.

4.3.2 Faktorer kring samverkan

”Alla som arbetar med barn och unga har en skyldighet att samverka i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa” (*Inventering av samverkan runt barn som far illa - skola – socialtjänst – polis - barn och ungdomspsykiatri* 2006, s. 4). Det finns tre övergripande mål för samverkan på olika samhällsnivåer i ett långsiktigt arbete mellan de olika organisationerna:

- Att barn och unga ska få hjälp i ett tidigt skede av en ogynnsam utveckling.
- Att barn och unga ska få stöd och skydd från samhället utifrån en helhetssyn.
- Ett konsekvent barnperspektiv med barnet i fokus. (*Inventering av samverkan runt barn som far illa - skola – socialtjänst – polis - barn och ungdomspsykiatri* 2006, s. 4).

Danemark påpekar att om en samverkan fungerar eller inte. Behöver inte bero på de inblandades personkemi utan att andra grundläggande faktorer spelar roll. Det är ledningens skyldighet att skapa premisser för samverkan (Danemark 2000, s. 12). Danmark pratar om tre olika faktorer gällande förutsättningar för samverkan. Den första är *kunskaps- och förklaringsmässiga faktorer* där det kan råda konkurrens mellan de olika yrkesrollerna inom samma organisation. Man har olika sätt att se på problemet och hur man ska lösa det (Danemark 2000, s. 21). Psykologen Katri Cronlund skriver att förväntningar på våra roller kan skilja sig åt mellan olika individer (Cronlund 1999, s. 162). Den andra faktorn som

Danemark nämner är *formella och informella regler*. Reglerna kan ibland skilja sig markant mellan de olika organisationerna. Här är sekretessen ett tydligt exempel på det. Den tredje faktorn är den organisatoriska situationen där samverkan mellan olika personer från olika organisationer träffas för att samarbeta. Även Hindberg (2006) behandlar problematiken kring roller. Hon menar att även om organisationer försöker tydliggöra sina roller så blir det ändå alltmer oklart vem som har ansvar för vad. Det innebär att många människor kan hamna i en gråzon, där ingen tar något egentligt ansvar (Hindberg 2006, s.200). Som forskningen ovan visar är det många som lägger vikt vid betydelsen av olika roller och dess komplexitet. Om inte rollerna är tydliga blir en bra samverkan svår att uppnå. Och då även att uppnå det övergripande målet, som enligt Hindberg är att bygga ett hållbart skydds nät för utsatta barn (Hindberg 2006, s. 202).

Pedagogens goda vilja att ha en god relation till föräldern behöver inte alltid innebära någonting positivt, utan kan få konsekvenser. Hindberg menar på att denna goda vilja till en god kontakt kan vara den faktor som gör att pedagogen väljer att inte anmäla och då kan pedagogen tappa barnperspektivet (Hindberg 2006, s. 128).

4.3.3 Suprasystem, system och subsystem inom samverkan

Det finns olika former av samverkan inom de olika systemen enligt vårt sätt att se på det. I ett suprasystem sker samverkan genom nätverksträffar. Där kan de olika organisationerna samverka på sätt där sekretessen inte behöver vara hinder, eftersom föräldern kan häva sekretessen mellan skola och socialtjänst. Även Hindberg (2001) påpekar vikten av ett fungerande nätverk. Hon menar på att det finns två olika typer av nätverk, ett naturligt och ett professionellt nätverk. I det naturliga är det familj, släkt, grannar och vänner som räknas in. I det professionella räknas barnhälsovårds-, förskole-, skol- och fritidspersonal in. I suprasystemet kan dessa två nätverk räknas som ett nätverk (Hindberg 2001 s.27).

Inom systemet (se figur 2) sker samverkan först och främst inom de två olika organisationerna, men en ”viss” samverkan sker även mellan de två olika organisationerna. Forskning visar att skolan ibland kan irritera sig på att en samverkan inte sker på det sätt man önskar. Inom socialtjänsten är man medvetna om detta och pekar ofta ut sekretessbestämmelserna som ett hinder för samverkan (jmf Olsson 2008, s. 8).

Inom subsystemet sker samverkan på individnivå till skillnad från suprasystemet. Det kan ske mellan olika personer inom olika organisationer eller inom samma organisation. Beroende på hur relationen ser ut inom de olika subgrupperna kan samverkan se olika ut. Inom vissa subgrupper så har föräldern ingen påverkan utan det är de olika medlemmarnas relation som påverkar hur bra samverkan blir.

4.3.4 Varför Samverkan?

Hindberg lyfter fram att socialtjänsten är den myndighet som har det yttersta ansvaret för barn som far illa. Eftersom socialtjänsten inte har någon naturlig kontakt med barn och föräldrar så är innebörden av en fungerande samverkan med skolan ännu viktigare för att socialtjänsten ska ta det ansvar de är skyldiga till (Hindberg 2006, s. 127).

Samverkan är viktig och regleras av skollagen. Samverkan behöver inte alltid betyda att man har samma syn och kunskap inom det aktuella området. Även de olika skillnaderna kan vara en tillgång för att skapa en god samverkan. I de fallen där skillnaderna blir hinder istället för möjlighet, måste man helt enkelt lära sig att ”arbeta efter dem” (Danemark 2000, s. 13). En sådan möjlighet kan enligt Frost & Sköld vara att kringgå sekretessen. Det kan göras genom att bjuda in socialtjänsten till elevvårdskonferenser och där istället för att prata om specifika barn istället prata allmänt om barn där man inte nämner några namn (Frost & Sköld 1995, s. 87). På så sätt öppnas möjligheter att diskutera sådant som man annars inte skulle kunna diskutera. För att barn ska få en andra chans som de har rätt till, krävs det att barnet och familjen får det stöd som de är i behov av. Därför är en fungerande samverkan mellan skola och socialtjänsten otroligt viktigt (jmf *Inventering av Samverkan runt barn som far illa* 2006, s. 17).

Sammanfattningsvis så vill vi tydliggöra vilka lagar som påverkar samverkan. För att samverkan överhuvudtaget ska komma till stånd så krävs det en anmälan från skolan till socialtjänsten. Anmälningsplikten står i 1 § 14 kap enligt SoL.

En annan lag som styr samverkan är sekretessen mellan de olika myndigheterna. Enligt 1a § 5 kap i SoL står det att socialtjänsten är skyldig att samverka när barn far illa eller riskerar att fara illa. Även i skollagen står det reglerat enligt 2a § 1 kap att skolan ska samverka med socialtjänsten.

Efter att ha presenterat de olika förutsättningar som gäller vid samverkan kommer vi att fortsättningsvis problematisera de olika lagarna och samverkan mellan skolan och socialtjänst utifrån pedagogernas och socialsekreterarnas perspektiv. Vi kommer att visa hur samverkan fungerar inom de olika nivåerna i systemteorin, samt dra paralleller till de olika lagarna.

5. Resultat och analys

I resultat och analysdelen kommer vi att presentera och relatera resultaten av våra intervjuer, lagar och förordningar och tidigare forskning med varandra. Vi har valt att dela upp temat samverkan och anmälan i olika kategorier, där vi belyser dessa teman utifrån socialtjänstens och skolans synvinkel.

5.1 Dilemman med en anmälan

För att överhuvudtaget en samverkan ska bli av så krävs det att skolan gör en anmälan. Hur många anmälningar en skola gör kan se väldigt olika ut från skola till skola, från stadsdel till stadsdel. En skola som gör många anmälningar är mer van vid att ha kontakt med socialtjänsten än den skolan som inte anmäler lika ofta. Därmed är det inte sagt att en skola som inte anmäler lika ofta har en sämre samverkan med socialtjänsten.

Det framkommer från pedagogerna att man vill samla på sig ”bevis” innan man gör en anmälan, så att man har mer kött på benen ”Det är en stor karusell man drar igång” (Pia). Det Pia vill säga är att innan man gör en anmälan vill man vara säker på att det man har sett/upplevt/hört stämmer med ens intuition. Även Olsson tar upp hur viktigt det är att det man verkligen ser stämmer med verkligheten (Olsson 2008, s. 34). Fast enligt den anmälningsskyldighet pedagoger har så är det inte upp till dem att bedöma ifall det man sett stämmer eller inte. Enligt lagen 1 § 14 kap står det att pedagoger ska anmäla så fort man misstänker att ett barn *riskerar* att fara illa. Det är socialtjänstens uppdrag att göra det, eftersom de har den kunskap som krävs för att se vilket behov barnet/familjen är utav. Det här kan vara en orsak till att Olssons siffror är så låga angående hur ofta man gör en anmälan som ska göras enligt lag. Det är nog inte bara Pia som vill vara säker på att de man sett verkligen stämmer.

Både Rut, Pia och Petra påpekar att skolan saknar en handlingsplan över hur en anmälan ska gå till. Frost & Sköld påpekar vikten av att en handlingsplan finns på skolan för att underlätta arbetet för personalen (Frost & Sköld 1995, s. 78). Bristen av en handlingsplan kan göra att man känner sig osäker på, när och hur man ska anmäla. Olsson skriver att endast 10-40 % av alla anmälningar som borde göras, verkligen görs (Olsson 2008, s. 6). Enligt oss så har en pedagog med ökad kunskap om socialtjänstens verksamhet blivit säkrare på att kunna avgöra när och hur en anmälan ska göras och då blir saknanden av en handlingsplan inte lika stor. Trots detta menar vi att en handlingsplan bör finnas. Om denna trygghet om anmälan skulle finnas hos pedagogen skulle förmodligen Olssons siffror ändras till en större andel anmälningar. Detta skulle leda till att barn som idag inte blir föremål för en utredning skulle få en utredning.

Ruts upplevelser är att socialtjänsten anser ”att skolan springer direkt och gör en anmälan” (Rut). Vilket citat nedan visar.

Jag kan uppleva när jag går till socialtjänsten och skall tala om varför jag gjort en anmälan att det är lite av ett korsförhör på varför har jag gjort det här. Det kan jag tycka inte känns riktigt bra. Jag tar mitt ansvar, jag har anmälningsplikt, men jag skall inte behöva bli

ifrågasatt av två socialsekreterare och föräldrar som sitter och tittar på mig när jag skall stå till svars för vad jag har gjort (Rut).

Enligt lagen så är Rut skyldig att ”springa” att göra en anmälan så fort hon fattar misstanke om att ett barn far illa. Men samtidigt får hon den här reaktionen ifrån socialsekreterarna. Frågan som uppstår när Rut ”tar sitt ansvar och anmäler” är varför socialsekreterarna har den här synen på Rut enligt oss kanske det kan bero på att även socialtjänsten vill vara säkra att det Rut säger verkligen stämmer. Vart brister det? Kan det vara lagen som är fel utformad eller brist på resurser? För att skolans personal inte ska ha den här känslan så vill de pröva olika metoder först för att lösa problemet.

En annan anledning till att man tvekar att anmäla kan enligt Hindberg (2006) vara att skolan upplever att socialtjänsten inte gör någonting med anmälan. Ett annat scenario kan vara att konsekvenserna blir att familjen flyttar under en utredning och då är pedagogen ännu mer maktlös. Vi menar att om pedagogen väljer att inte anmäla, som man trots allt är skyldig till, riskerar man att familjen inte flyttar och barnet är kvar i skolan, och då har man som pedagog ”koll” på barnet. Även Pia påpekar att flytta kan vara ett sätt att kringgå en utredning (Pia). Olsson har gjort en lista på vilka förhållanden som bidrar till att anmälningar till socialtjänsten inte görs i tillräcklig omfattning. En av punkterna tar just upp att skolan allt för länge försöker själv innan de tar hjälp av socialtjänsten (Olsson 2008, s. 34).

”Jag har upplevt socialsekreterare som hamnar i väninnerelation [med föräldern vår anm.]” (Rut). Rut menar på att socialsekreterare blir ”lurade” av familjer som är experter på att dölja sina problem, vilket leder till att socialsekreterare inte ser hur barnet egentligen mår. Socialsekreteraren tappar barnperspektivet. Hindberg menar att även pedagoger kan hamna i en sits där jakten på en god relation med föräldern tar fokus ifrån barnet (Hindberg 2006, s.128). Det blir som en ond cirkel när ett barn far illa eftersom pedagogen är i behov av en god relation till föräldern. För att pedagogen ska få en bra samverkan med socialsekreteraren underlättar det för pedagogen att ha föräldern på sin sida. Pedagogerna vill bygga upp en god relation innan en anmälan, för att på så sätt underlätta arbetet efter anmälan. Det handlar om att förbereda föräldern inför vad som komma ska.

5.1.1 Faktorer som leder till anmälan

Enligt skola och socialtjänst finns det en rad olika faktorer som leder till anmälningar. Många av dessa olika faktorer skiljer sig inte åt mellan informanterna, vare sig de kommer från skolan eller socialtjänsten. Faktorer som att ett barn far illa, är något som alla nämner. Pia menar att sociala problem kan vara en faktor som leder till anmälan. Sara menar att om barnet inte får mat och/eller har dålig hygien kan vara olika faktorer. Medan Rut påpekar att föräldrars brist på regler och normer hemma kan vara en faktor. Sexuella övergrepp är något som alla nämner: ”att barnet leker konstiga sexlekar kan vara ett tecken på sexuella övergrepp” (Pia). När anmälan angående sexuella övergrepp görs, är det en anmälan som måste göras direkt utan att man informerar föräldrarna innan, vilket är viktigt att påpeka. Här skiljer sig det gentemot andra lagar, kring ”barn som far illa” (Frost & Sköld 1995, s. 54).

Rut påpekar annars vikten av att informera föräldrarna innan en anmälan görs, att man informerar om vad man tänker göra. Att barnen är utåtagerande är också en faktor som både Rut och Sandra påpekar. Ingen av dessa två utvecklade vad man menade med utåtagerande barn. Att barnet inte kommer i tid till skolan eller sköter sin närvaro kan vara två aspekter enligt Rut och Sara. ”Att föräldrar missbrukar eller är psykiskt sjuka” är två faktorer som Sandra tar upp. Pia bekräftar det påståendet genom att tala om att hon tror att missbruk är en av de vanligaste orsakerna till anmälan. Pedagogerna talar om faktorer där det krävs en nära relation till eleven för att man ska kunna upptäcka faktorerna. Faktorerna kan vara till exempel att barnet ger tecken på att inte må bra, eleven själv kommer och berättar eller på annat sätt ändrar beteende.

5.2 Hinder kring samverkan

Enligt socialtjänst och skola så finns det många hinder som försvårar samverkan mellan organisationerna och det kan bero på många olika faktorer. Sara påpekar att det kan vara både okunskap om den andres verksamhet och tidsfaktorn:

Okunskap är säkert en sådan stressad och pressad situation som både skolan och socialtjänsten har och man orkar inte alltid. Det händer så mycket i skolan också. Man har så stort ansvar för många barn och dagarna går. Så är det här inne också man drunknar i jobb./.../ Det är jättesynd att det är sådan arbetssituation. Så skulle vi inte ha det tycker jag. Utan man skulle vilja ha lite luft så att människor kan hinna sätta sig ner och tänka över sådana saker som att hur ska vi göra för att det ska bli rätt (Sara).

I Olssons bok står det om en del av de motsättningar som kan finnas mellan skola och socialtjänsten. Skolan menar att:

Varför kontaktar dom inte oss när det faktiskt är i skolan ungarna finns hela dagen. Alltid skyller dom på sekretessen. Dom borde kunna säga *nånting* i alla fall. Socialtjänsten är lika irriterad på förskolan och skolan: oftast har dom varit oroade länge för barnet, men dom anmäler inte (Olsson 2006, s. 16).

Även under intervjuerna märkte vi att det finns vissa motsättningar mellan pedagoger och socialsekreterare. Från socialtjänstens sida så menade man att pedagogerna kan vara en bidragande orsak till att samverkan försvåras genom att ”En del lärare är fyrkantiga och inte är så himla duktig på sociala relationer” (Sandra). Kernell (2004) påpekar vikten av hur viktigt det är att utveckla sitt språk för att lättare kunna skapa en bättre socialrelation ”utveckla språket för att kunna förstå” (Kernell 2002, s. 248). En annan motsättning mellan de båda kan vara, till exempel, vem ska ta ansvaret för en elev som inte kommer till skolan. Pedagogerna påpekar att socialtjänstens personalomsättning är en bidragande orsak till att samverkan försvåras ”Man hinner inte bygga upp någonting [relation.vår anm]”(Pia).Det Pia här vill säga oss är, att för att samverkan ska kunna fungera, är relationen med socialsekreteraren en viktig del. Vi menar att inom det vi ser som subsystemet så är goda relationer grunden till en god samverkan. Har man ett bra subsystem så finns det goda möjligheter till att skapa ett bra suprasystem. I rapporten *Samverkan kring unga* som Olsson har skrivit tar han upp hur viktigt det är att skapa ett förtroende mellan skola och socialtjänst (Olsson 2008, s. 38). Senare i intervjun med Pia påpekar hon varför det kan vara svårt att skapa goda relationer med socialsekreterarna:

Sen detta också att man har ett ärende, och sen byter dom ut personal, eller det kommer någon från socialtjänsten som inte är insatt i det här ärendet, som aldrig har träffat familjen tidigare, varken förälder eller barn och som ska jobba med det. Och. Ja jag kan säga så här vi sitter på möte, och då upptäcker vi att en kvinna är höggravid och ska lämna över ärendet, hon kommer alltså inte fullfölja det. Och det är väldigt irriterande.

Jag menar om man har jobbat med det är det skillnad, men när man tar på sig det, och sen ska ändå lämna över det

Tanja: var det någon mer med på detta möte?

Pia: en till gravid kvinna. Det kanske är så att dom inte har någon annan att tillgå, det är mycket möjligt, men det känns lite konstigt. Då undrar man hur dom tänker. Men det kanske finns en bra förklaring...(Pia).

Vi är medvetna om att detta inte är ett vanligt fall men att det ändå kan ske och har skett. Pia visar hur viktigt det är med kontinuitet i samverkan.

Vi menar att skola och socialtjänst jobbar i två olika system (se figur 2). Detta är något som Petra tar upp som hinder kring samverkan ”socialförvaltningen jobbar för sig och skolan jobbar för sig” (Petra). Detta innebär att i de skilda systemen kan inte skolan få reda på vad som pågår i utredningen medan socialtjänsten i sitt system kan ”glömma bort” skolan vilket även Sandra påpekar ”Ofta missar socialtjänsten återrapportering till skolan. Man missar då även viktig information som skolan kan tillföra” (jmf Olsson 2008, s. 38). Detta är en brist inom socialtjänsten som Sandra är medveten om.

5.2.1 Sekretess som hinder och möjlighet

Alla våra informanter resonerar kring sekretessen och de flesta ser det som ett hinder, medan några andra säger ”Det är inget hinder det behöver inte vara så men det är många runt oss som tycker att det är ett hinder” (Sara). Frost & Sköld tar även de upp att sekretessen inte behöver vara ett hinder, genom att man talar allmänt om barn i allmänhet istället för specifika barn (Frost & Sköld 1995, s.87).

Rut tycker att sekretessen är ett hinder. På frågan om ifall det finns några aspekter som försvårar samverkan svarar hon:

Ja, sekretessen! Det här med att få återkoppling gör att man kan bli tokig. Att man aldrig får det kan vara förödande. Man kan göra en anmälan, och det är ju förenat med tankar och tvivel, allt vad det innebär beroende på vad det handlar om, så får man ingenting tillbaka (Rut).

Det är inte bara sekretessen mellan skolan och socialtjänsten som ställer till problem. Pia påpekar att sekretessen mellan skolsköterskan och pedagoger också kan ställa till det: ”Det hon får veta av föräldrarna, det kan hon inte berätta för oss, om inte föräldrarna godkänner det” (Pia). Detta är precis vad sekretesslagen säger. Det här kan vara ett exempel på en subgrupp som inte fungerar eftersom i en subgrupp så vill vi ha ett givande och tagande mellan två personer. I detta fall blir det dock bara ett givande från pedagogen och inte från socialsekreteraren. Skolsköterskan kan sitta inne med många svar som pedagogen söker, men

kan inte alltid ta del av dessa eftersom det finns olika grader av sekretess. Är det då lagen eller konkurrens inom yrkesrollerna som är problemet? Danemark skriver om konkurrens inom de olika yrkesrollerna och menar att den finns och att det påverkar samverkan (Danemark 2000, s. 21).

Pia resonerar vidare om hur sekretessen kan ställa till det i samverkan. ”När vi träffar socialtjänsten så lämnar vi information kring eleven medan de i sin tur inte kan ge oss någonting./.../ Det dom får reda på av föräldern kan dom inte säga till oss”(Pia) eftersom sekretesslagen ser ut som den gör. Som vi uppfattar det, så verkar det utifrån Pia som att man sällan har samtycke från föräldrarna. Men om Olssons siffror skulle stämma om hur ofta ett samtycke lämnas så torde det Pia tar upp inte vara ett problem. Olsson säger att i 80-90 % av samtliga utredningar lämnar föräldern sitt samtycke (Olsson 2008, s. 8). På ett ställe i intervjun nämner Petra att i den samverkan hon har idag så tycker hon att de närmar sig varandra. Kan det hon säger styrka Olssons siffror? En aspekt som vi tror kan göra att pedagogernas åsikter skiljer sig åt, kan vara att man jobbar med barn i olika åldrar. Till exempel så kanske Pia bara haft kontakt under en kortare period med föräldern medan Petra, som arbetar med äldre barn, kan ha haft flera år på sig för att bygga upp en relation med föräldern.

Sekretessen behöver inte alltid vara ett hinder för samverkan. Det finns sätt att kringgå sekretessen. Subsystemet är ett forum där man kanske genom goda relationer kan kringgå sekretessen. I Suprasystemet har man funnit ett forum där man inte behöver tänka på sekretessen eftersom samtalen sker med föräldrarnas samtycke.

Enligt Sara räcker det att vad hon anser är till ”gagn till familjen för att jag ska kunna informera pedagogerna om vad som sker i utredningen och vad som är till gagn för familjen är bara mina egna personliga bedömningar. De kan man inte hacka på” (Sara). Enligt Sekretesslagen 4 § 7 kap. står just det Sara påpekar ovan.

5.3 Möjligheter kring samverkan

Enligt våra informanter så finns det aspekter som skulle kunna underlätta samverkan mellan skola och socialtjänst. Nätverksträffar är enligt Petra, ett bra forum för att en bra samverkan ska kunna komma till stånd. Rut efterlyser flera nätverksträffar. Nätverksträffarna är något som vi jämför med suprasystem (se figur 1). Vid nätverksträffarna träffas skola, socialtjänst, föräldrar och andra inblandade. I detta forum har föräldrarna gett sitt godkännande och på så sätt gäller inte sekretessen mellan skola och socialtjänst. I SoL 4 § 14 kap. står det om samtycke. Detta innebär att den enskilde har rätt att upphäva sekretessen gentemot någon annan (Erdis 2007, s. 70).

För att samverkan ska fungera i allmänhet är goda relationer en viktig aspekt mellan alla inblandade. En god relation skapar förtroende. Ett förtroende byggs inte upp på en gång utan det är en process som sker under längre tid. Rut säger: ” har man en socialsekreterare som man jobbat upp ett förtroende med. /.../Då kan man sätta sig i samma båt, så fixar man det här

tillsammans/.../ Man har ett givande och tagande. Och att man kan delge varandra, att man får tillbaka lite lite grann”. Även Sandra påpekar hur viktigt det är med förtroende. Det är precis så här man vill att ett subsystem ska se ut. I ett subsystem kan två personer från olika system träffas (se figur 3) och prata om barnet. Som Rut påpekar ovan, kan en god relation innebära ett bra subsystem. Förutom förtroendet mellan socialsekreterare och rektor är även relationen mellan pedagog och förälder en viktig aspekt för en bra samverkan.

Man är från socialtjänstens sida, medveten om att mycket av ansvaret kring samverkan ligger på deras ansvar. Ett sätt att ta det ansvaret är ”att gå ut till skolorna och informera om socialtjänstens arbete” (Sandra). Vi menar att det kan vara angeläget för socialtjänsten att redan på Lärarutbildningen komma ut och informera om deras verksamhet.

Pia talar om vikten av bra kommunikation och att vara öppen, för att underlätta en bra samverkan. Om man har jobbat länge inom de olika verksamheterna menar Sandra att man är tryggare och säkrare i sin roll och att man på så sätt upplevs mer flexibel. Genom att bli mer flexibel kan det i sin tur leda till att det kan bli lättare att samverka med pedagoger. På så sätt finns det möjlighet att tala mer öppet om vad som sker under utredningen.

5.3.1 Faktorer som skulle kunna förbättra samverkan

Enligt skolan är faktorerna många när det gäller vad som skulle kunna förbättra samverkan. En av de faktorer som vi har nämnt ovan är mer kunskap om våra olika roller, tystnadsplikten och att ha en och samma socialsekreterare som man anmäler till och på så sätt kan bygga upp en relation till. Ett sätt att bygga upp relationer är genom nätverksträffar. Ett önskemål från skolan är att en socialsekreterare jobbar på skolan vissa dagar i veckan. En annan önskan från Petra är att socialtjänsten ”ska ta del av skolans mål” (Petra). För att systemet ska fungera (se figur 2) så är det Petra säger om att socialtjänsten, att de ”ska ta del av skolans mål” (Petra), viktig för att man ska få kunskap om varandras verksamheter. Kunskapen om varandras organisationer och yrken är en av de viktigaste aspekterna för att få ett fungerande system.

Faktorer som både skolan och socialtjänsten tar upp är goda relationer, vilket de anser behövs för en bra samverkan. Att personkemin är en avgörande faktor för att en god samverkan ska uppstå, är en myt enligt Danemark. Han menar att en sådan sak som personkemin inte kan ha en avgörande roll när det kommer till god samverkan utan det är andra grundläggande förutsättningar som ledningen eller sekretessen (Danemark 2000, s. 12).

Rut nämner: ”Har man fokus på barnets bästa då tycker jag att man kan nå precis hur långt som helst” (Rut). Även Sandra påpekar att för att nå bästa resultat måste man ”hela tiden ha barnets bästa i fokus” (Sandra). Här ser vi att båda parterna har ett gemensamt mål som borde vara en grund för en bra samverkan. Att ha barnets bästa i fokus är även något som bland annat tas upp i barnkonventionen (artikel 3. 1. I: *Lärarens handbok* s. 141).

Det finns många faktorer enligt socialtjänsten som kan förbättra samverkan. Även socialtjänsten belyser vikten av nätverksträffar, bra relationer och att man informerar skolan om sitt arbete. Socialtjänsten påpekar även vikten av att det behövs mer tid för att hinna

samverka. Att bolla tankar med någon från skolan skulle kunna vara en faktor som skulle underlätta samverkan.

Både Rut och informanterna från socialtjänsten talar om vikten av kunskap om varandras yrkesroller. Båda har insett hur viktigt det är att dela med sig av varandras kunskap om ärenden som rör barn som far illa för att i kommande fall ha mer förförståelse i ärendet om barn som far illa.

5.4 Hur ser den ideala samverkan ut mellan skola och socialtjänst

Som avslutning på våra intervjuer frågade vi våra informanter hur de ansåg en ideal samverkan skulle kunna se ut.

”Bättre samarbete och fler sittningar” (Rut). Här menar Rut att fler nätverksträffar är eftertraktat. Nätverksträffar är enligt vårt sätt att se ett suprasystem och det är i det forum där samverkan kan se på bästa sätt. Eftersom där finns möjligheten till både bättre samarbete och mer ”öppnare” diskussioner om ärendet. Vi tror att Petra idag har vad vi skulle kalla ett bra fungerande suprasystem i vissa fall, vilket citatet nedan visar.

Om jag tittar på det barn som är inne i svängen nu. Det samarbete jag har idag, tycker jag att vi närmar oss. Sen kan det ske olika missar mellan skola och socialtjänst. Men det är säkert något rektorn märker mer av (Petra).

Det som är det viktiga i en samverkan är att sätta barnets bästa i fokus, vilket står ibland annat FN:s barnkonvention men även i Skollagen. Pia menar att man inte vill ”gotta sig” (Pia) i familjens olycka utan det handlar om att ha barnets bästa i fokus (Pia). Utifrån hennes svar på hur samverkan fungerar idag mellan henne och socialsekreteraren ligger det på en systemnivå (se figur 2). Det vi kunde tolka utifrån hennes intervju är att om man inte har föräldrarnas godkännande så kan socialtjänsten inte informera Pia om vad som händer i ärendet. Vi tror att ifall något av Pias ärenden hade hamnat i ett suprasystem så hade kanske hennes syn på frågan blivit mer positivt.

Att de kommer ut och informerar om hur de jobbar. Sen är det tystnadsplikten. Att man gör en gradering. Det här och det här kan man släppa igenom, vi vill ju hjälpa barnen och inte gotta sig i familjens olycka (Pia).

Vi kan bara spekulera varför inte alla fall hamnar i ett suprasystem men vi tror att en av orsakerna kan vara bortprioritering och tidsbrist. Varför ett fall blir bortprioriterat kan bero på att det är för ”litet”. Att ett fall är för ”litet” kan vara om till exempel två tjejer hamnar i ett slagsmål vilket innebär att skolan måste anmäla till socialtjänsten. Tjejerna finns inte i socialtjänstens register och därför är enligt socialtjänsten detta ett fall där det inte behövs någon vidare utredning.

Sandras syn på förbättring av den ideala samverkan är att förbättra det vi kallar subsystemet. Genom att ha en tätare kontakt med en person, i det här fallet någon på skolan.

”Ja jag tror egentligen att man skulle kanske ändra på något/.../att ta med någon så att man kan bolla tankar, jag tror att det blir mycket mer personligt då”(Sandra).

Även Sara är en av de informanter som tar upp att tiden är en viktig aspekt. Förutom tiden nämner hon andra viktiga faktorer i citatet nedan:

Jag tror att båda organisationerna behöver mer resurser och luft för att orka med det. Det är nog det första. Orka se det är också en arbetsuppgift man håller på med och inte en dag för dag grej. Behöver mer tid. Det finns ingen ultimata lösning på det här utan man måste vara medveten om att det är ett tråget arbete. Man kan inte uppnå någon harmonisk nivå där allting fungerar utan det är upp till var och en att kämpa för att det ska fungera. Det handlar mycket om att man måste göra mycket för att själv skapa bra relationer och kontakter med andra. Vi socialsekreterare och pedagoger är så pressade i våran vardag att vi inte orkar utöver det (Sara).

Rut, Pia och Sandra påpekar vikten av bra relationer. Sara däremot påpekar att det är upp till var och en att skapa dessa goda relationer, att alla måste ta sitt ansvar för att det ska fungera. I samma mening tar hon upp att pedagoger och socialsekreterare lever i en pressad vardag som gör att man inte orkar lägga ner mer tid och energi på att ta ansvar för att skapa dessa relationer. Vi menar att det är viktigt att man dels tar sig den tid som det krävs för att få till en bra samverkan, dels att man får den tid som behövs. Om man som pedagog har många ärenden är det viktigt att skolan går in och stödjer den här läraren. Petra säger i sin intervju att hon får så mycket stöd som hon bara kan, men att det helt enkelt inte räcker. Den tid hon lägger på samverkan blir på bekostnad av planeringen för den ordinarie verksamheten. Här kanske skolan brister i sin organisation? Kan man på något sätt göra mer för att underlätta för en lärare som har mycket med socialtjänsten att göra?

Det viktigaste vi har kommit fram till det är att samverkan är otroligt viktigt när man arbetar kring barn som far illa. För att en samverkan ska kunna utvecklas och bli bättre krävs det hårt arbete. Vi har använt oss utav systemteorin för att kunna bena upp samverkan på olika nivåer men även för att kunna få en bättre förståelse för hur samverkan är uppbyggt inom de olika nivåerna suprasystem, system och subsystem. Informanterna har berört samverkan inom alla de olika nivåerna.

Informanterna har olika upplevelser och därför olika tankar kring samverkan. Petra är en av de informanter som idag har ett ärende som befinner sig i suprasystemet och är därför positivt inställd till samverkan. Rut däremot, har en annan förutsättning och har en annan syn på samverkan. Det som skiljer sig mellan Ruts upplevelser gentemot Petras är att Rut har tätare kontakt med socialtjänsten än vad Petra har, eftersom det är Rut som gör anmälan. Som myndigheterna är uppbyggda idag, befinner vi oss naturligt på systemnivån. Systemnivån kan se olika ut utifrån olika förutsättningar. Om vi skulle tolka det informanterna säger utifrån systemteorin, är suprasystemet den nivå som man strävar efter. Men man har även insett att genom en väl fungerande subgrupp är det ett bra sätt att närma sig suprasystemet.

6. Slutdiskussion

Vårt syfte har varit att studera samverkan mellan skola och socialtjänst. Våra frågeställningar som vi har haft med i arbetet är följande:

- Hur upplever pedagoger och socionomer att samverkan fungerar?
- Vad möjliggör samverkan?
- Vad hindrar samverkan?
- Hur ser den ideala samverkan ut mellan skola och socialtjänst?

Idag upplever pedagoger och socialsekreterare att samverkan är något som måste fungera bra eftersom alla våra informanter har barnets bästa i fokus. Samverkan är något som framhålls i både SoL och Skollagen och därför är det viktigt att man uppfyller de krav man har på sig. Trots detta är Samverkan ett begrepp som väcker blandade känslor hos våra informanter utifrån hur bra eller dålig samverkan har fungerat mellan skola och socialtjänst i deras fall. Även om många känner sig uppgivna så har de ändå vilja och engagemang till en förbättring. Vi vill med stöd av systemteorin uppmärksamma att man kan finna vägar till samverkan genom våra exempel ovan. Trots att man hela tiden, när man ute och arbetar i skolor, hör att samverkan inte är något som fungerar, kunde vi se att det finns samverkan som fungerar bra.

Genom att utgå ifrån systemteorin vill vi visa hur samverkan kan fungera i olika konstellationer och nivåer. All samverkan har sin grund i systemet (se figur 2) och beroende på olika faktorer och förutsättningar så kan man hamna i ett suprasystem där vi anser att samverkan fungerar bäst. Men samtidigt måste vi inse att alla ärenden inte ”hamnar i” suprasystemet. Därför måste vi hitta vägar till ett fungerande system. Ett sätt är att sluta skylla på varandra och istället skaffa kunskap om varandras yrken och förstå vilka förutsättningar man arbetar efter. En god relation är något som alla informanter har berört och detta kan man utveckla i subsystemet, enligt vår mening. Där skulle man kunna lägga grunden för en bra samverkan.

Samhället är uppbyggt på så sätt att skola och socialtjänst är två skilda organisationer som därmed hamnar i två olika system. De enskilda systemen har olika lagar och förutsättningar. Där socialtjänsten har sina lagar, har skolan sina lagar att följa. Här kan det bli komplext mellan de olika lagarna för att en del kan hamna i konflikt med olika intressen. Till exempel 1a § 5 kap. säger att socialtjänsten ska samverka med skola men samtidigt så har socialtjänsten en sekretess som reglerar vad de får säga och inte säga. Mellan dessa olika system är samverkan reglerat av olika lagar, vilket gör att samverkan blir problematiskt.

Det vi ser är att i ett suprasystem så hittar man vägar att samverka på frivillig basis. Här finns en möjlighet att samverka trots sekretesslagarna. I ett system däremot så har man anmälningsplikt som gör att man måste samverka. Eftersom sekretesslagarna reglerar den samverkan kan det uppstå problem. Vi måste ändå lära oss att leva med de olika systemen eftersom det är där vi är idag och så länge myndigheterna ser ut som det gör kommer vi att ha två olika system.

Vad finns det då för möjligheter inom systemen? Att ta vara på varandras kunskaper är något viktigt och väsentligt i en bra samverkan och detta är något som inte sker i den utsträckning som det skulle kunna göras, enligt våra informanter. Kanske man ska börja arbetet tidigare? Genom att socialsekreterare kommer ut på Lärarutbildningen och informerar samt att pedagoger kommer ut på Socionomutbildningen och informerar, tror vi att kunskaperna kommer att öka om varandras verksamheter. Sara nämnde under intervjun att förut var socialsekreterarna ute i skolor och informerade om sin verksamhet medan man idag inte har den tid eller resurs för att kunna göra det. Om man "hamnar" i suprasystemet så finns det stora möjligheter att samverkan fungerar. Petra nämner att i vissa fall idag befinner hon sig i suprasystemet. Har man goda subsystemgrupper kan man i dem bygga upp förutsättningar för ett bra suprasystem.

Enligt våra informanter så finns det inga självklara lösningar kring samverkan. Det som i ena stunden kan upplevas som något negativt och hinder av de pedagoger vi har intervjuat, kan i nästa stund av de socialsekreterare vi har intervjuat upplevas som en möjlighet exempelvis sekretessen. Det visar återigen på den problematik som uppkommer när man arbetar med människor. Det som formulerats i teorin är inte alltid så enkel att utföra i praktiken.

Vems ansvar är det när ett barn inte kommer till skolan? Enligt skollagen så har eleven skolplikt men samtidigt kan skolan vara den plats där barnet får illa vilket innebär att man tvingar barnet att befinna sig i en miljö man får illa. Pedagogerna har enligt lag en anmälningsplikt som säger att man ska anmäla om ett barn riskerar att fara illa. Innebär detta att skolan ska anmäla sig själv?

Vi tror att åldern på barnen kan ha en stor betydelse när det handlar om anmälan angående skolplikt som vi nämner ovan. Ett barn som går i första klass och inte kommer till skolan är kanske ett tydligare tecken på att ett barn får illa än ett barn som går i sjätte klass. Ett annat problem i det hela kan vara om barnet går i förskoleklass vilket innebär att barnet inte har skolplikt och inte kommer till skolan. Det vi ser utifrån vår VFU och våra informanters svar är att många pedagoger i en sådan här situation låter bli att anmäla till socialtjänsten. Man vill i första hand lösa det själv och man tycker att problemet i sig är "för litet". Bryter pedagogen mot lagen i ett sådant fall? Vår skyldighet som pedagoger är att anmäla så fort ett barn *riskerar* att fara illa. Men hur skulle det i praktiken kunna se ut om man anmälde så fort man tror att ett barn *riskerar* att fara illa? Som framgår enligt SoL 1 § 14 kap.

Pedagogerna påpekar att det skulle underlätta om man hade en och samma socialsekreterare som man anmäler till. När vi tar upp det med Sara så påpekar hon att det kan bli en obalans utifrån olika belastningar. En socialsekreterare kanske då får in en anmälan i veckan, medan en annan kanske får in en om dagen. Samtidigt nämner hon att när man jobbat områdesindelad, händer det oftare att personal ringer till henne och rådfrågar om olika barn.

Enligt skolans önskemål om att ha en socialsekreterare som jobbar på skolan nämner Sara att det kan bli problem med sekretess och att socialsekreteraren skulle få en tung arbetsbörda. För att få en förståelse om de andras verksamheter, ska man tänka på "det nya sättet", vilket enligt oss innebär, att skolan och socialtjänsten tar mer ansvar för att får mer kunskap om varandras verksamheter. Även Olsson påpekar att "det finns negativa uppfattningar från skolpersonalens

sida om socialtjänstens arbete” (Olsson 2008, s. 34). Detta skulle ske på en systemnivå. Skulle man göra det så skulle man underlätta arbetet i de ovan nämnda situationerna. Vi tror att okunskapen som vi visat på ovan, är något som kan skapa irritation hos pedagogerna, för att de tror att det skulle kunna vara en enkel organisatorisk lösning att få en och samma socialsekreterare som man anmäler till eller en socialsekreterare som jobbar på skolan. Men skulle man titta på hur socialtjänsten är organiserad så skulle man upptäcka att detta inte är så enkelt som pedagogerna vill tro. Både Sara och Sandra nämner att det finns ingen tid eller resurser till detta. Sara nämner även att det skulle bli otroligt ensamt att arbeta på det här sättet. Eftersom en socialsekreterare har en annan sekretess än vad en pedagog har, innebär det att hon inte skulle kunna ha någon att diskutera med på skolan och därför bli väldigt ensam med sina reflektioner.

Vi upplever att våra informanter önskar att hamna i vad vi menar är ett suprasystem och i ett subsystem där en god samverkan är möjlig. I systemet är det svårt att uppnå en god samverkan för att sekretessen är ett hinder. Som vi nämnde tidigare så finns det vägar att kringgå sekretessen. Det gäller att skola och socialtjänst tar till vara på de ”kryphål” som finns. För även om lagarna är reglerade så är det ändå till slut upp till individen att tolka dem. Ett ”kryphål” som Sara använder sig utav är, att det hon anser är till gagn för familjen, kan hon informera pedagogerna om. Vad som är till gagn för familjen är bara hennes egna personliga bedömningar. Ett annat sätt som man borde utnyttja oftare, är att prata allmänt om barn istället för att gå in på specifika barn som Frost och Sköld tar upp (Frost & Sköld 1995, s. 87). På så sätt skapar man en möjlighet att få en dialog utan att behöva gå förbi sekretessen. Man kan i en sådan dialog ta vara på varandras kunskaper. Socialtjänsten har kunskaper som inte skolan har, medan skolan har kunskaper som socialtjänsten inte har. Rut tydliggör detta när hon säger:

.../ i vissa situationer kan det vara väldigt tydligt fast inte socialtjänsten alltid ser så har jag haft det i vissa situationer, att jag ser det så tydligt, i ett fall där det var ren psykiskt misshandel och det här barnet hade blottlagt liksom sina inre känslor i små ögonblick till mig och jag bara ser att det är kaos och ingen såg de (Rut).

Detta är ett tydligt exempel på hur viktigt det är att ta vara på varandras kunskaper och se till att man har barns bästa i fokus. Det mest avgörande och viktiga är att få med föräldrarna i samverkan. Det är något som socialsekreterarna påpekar flera gånger under intervjuerna medan skolan bara nämner det. Det Rut nämner är att innan man skickar in anmälan så informerar man föräldrarna om vad och varför man gör en anmälan. Detta gör hon för att skapa förtroende och inleda samverkan på ett bra sätt. Om resultatet blir så eller inte kan självklart se olika ut från fall till fall.

Under våra intervjuer märkte vi att en del informanter hade bra idéer om vad som skulle kunna bli bättre i samverkan. Men på något sätt verkade de uppgivna. Man ansåg att sekretessen var ett för stort hinder trots ”kryphål”. Sara nämnde ett ”önskeprojekt” där man redan i förskolan gick ut och hade ett samarbete med pedagogerna och där man tidigt fångade

upp barn som pedagogerna ansåg ligga i riskzonen. Då skulle man kunna erbjuda föräldern hjälp i ett tidigt skede. Hon ansåg dock att tid och resurser var ett allt för stort hinder.

Att Petra och Pias tankar skiljer sig åt kring samverkan kan bero på att de arbetar med barn i olika åldrar. Pia arbetar i förskoleklass medan Petra arbetar i en 5-6: a. Mellan dessa två pedagoger kan man se en skillnad på deras resonemang kring samverkan och sekretess. Pia nämner att hon tror att det är vanligare med anmälningar bland de äldre barnen. På frågan varför det är så säger hon att: ”man har haft familjen längre, man känner den lite bättre” (Pia). Det tar ett tag innan man ser mönstren också. ”Barnet kan komma välskött men tillslut märker man att det är något som inte stämmer” (Pia). Vi kan bekräfta Pias funderingar utifrån att vi vet att Petra just nu har 5 barn under utredning hos socialtjänsten. Detta kom fram i vår intervju med Petra.

Under våra intervjuer verkar det vara vissa motsättningar mellan socialsekreterare och pedagoger. Socialsekreteraren Sandra tycker att en del pedagoger är fyrkantiga och inte så bra på sociala relationer vilket kan vara en bidragande orsak till att relationer inte fungerar så bra och att det försvårar samverkan. Pia nämner att socialtjänstens personalomsättning kan vara en orsak till att samverkan inte fungerar som den ska. För att en samverkan ska fungera så kan man inte skylla ifrån sig på varandra utan se till att ta sitt eget ansvar och att arbeta utifrån de förutsättningar som finns. Det kanske är förutsättningar som behöver ändras? De olika förutsättningarna är det som styr samverkan genom bland annat lagarna, resurser, tid, kunskap och skulle kunna leda till viljan att samverka.

I resultatet framkommer det att det finns ett behov av en handlingsplan på den aktuella skolan. Är alla skolor i behov utav en handlingsplan? Har en skola som anmäler en gång per år lika stor behov av en handlingsplan som en skola som anmäler en gång i veckan? Den första tanken som kommer upp för vår del är att skolan som sällan gör en anmälan inte är i behov av en handlingsplan lika mycket som en skola som anmäler ofta. Men så behöver fallet inte vara. Vi anser att handlingsplanen är lika viktig för alla skolor. Eftersom vi anser att alla bör känna till hur en anmälan ska göras.

I detta arbete vill vi visa de olika myndigheternas syn på samverkan. I vårt kommande yrke är vi beroende av en bra samverkan för att det ska underlätta vårt arbete med barn som far illa. Båda verksamheterna är beroende av varandra för en bra samverkan. Samtidigt som vägen dit är lång så är vi ändå en bra bit på väg mot en bättre samverkan. Systemteorin har för oss varit ett nytt sätt att se på samverkan och vilka olika nivåer de olika myndigheterna och personerna befinner sig i olika sammanhang. Vi tror att pedagoger och socialsekreterare skulle kunna förstå möjligheten till samverkan om man tog hjälp av systemteorin på samma sätt som vi har gjort. Systemteorin är tydlig på så sätt att den talar om hur samverkan ser ut på de olika nivåerna, vilket även tydliggör hur man kan tolka lagarna på bästa sätt.

Det krävs hårt arbete från de olika organisationerna. Alla måste vilja dra åt samma riktning. Som barnkonventionen säger i artikel 3. 1. ”.../ skall barnets bästa komma i främsta rummet” (I: *Lärarens handbok* 2004, s. 141). Men vad är barns bästa? Pedagoger har en syn på vad som är barnets bästa, barnets föräldrar har en annan syn och socialsekreteraren har en tredje syn. Vem syns är den avgörande? Hindberg skriver att ”socialtjänsten har huvudansvaret för

att utsatta barn får det skydd och stöd som de behöver” (Hindberg 2006, s. 201). Men ändå krävs det att alla arbetar mot samma mål, nämligen barns bästa i fokus och att man närmar sig varandra i synen på detta.

I barnkonventionen står det att man alltid ska ha barns bästa i fokus men att det inte alltid sker, är något som Rut påpekar. Att en rektor i vissa fall tvekar om det finns ett barnperspektiv eller inte säger ganska mycket på hennes syn om samverkan i vissa fall. Att hon har upplevt ärenden som inte alls fungerat som man önskat. Men det gäller att även i såna fall ta lärdom av det. Vad var det som inte fungerade? Varför fungerade det inte? Fanns det något som fungerade bra? Vad kan vi lära oss till nästa gång?

”Var brister systemet och var är barnperspektivet? Det undrar jag ibland, är inte säker på att det alltid finns ett barnperspektiv” (Rut).

Vi vill avslutningsvis återknyta till vårt citat på framsidan. Det citatet ansåg vi var väldigt talande för vårt arbete eftersom det visar på hur situationen ser ut på den skolan som vi har gjort våra intervjuer på.

När vi träffar socialtjänsten så lämnar vi information kring elever medan de i sin tur inte kan ge oss någonting (Pia).

Referenslitteratur

Cronlund Katri (1999), *Psykologi*. Bonnier utbildning AB

Danemark Berth (2000), *Samverkan - himmel eller helvete*. Förlagshuset Gothia AB. Stockholm.

Erdis Mare (2007), *Juridik för pedagoger*. Studentlitteratur. Lund.

Egeland Thor-Aage & Schjødt Borrik (1994), *Från systemteori till familjeterapi*. Studentlitteratur. Lund.

Frost Peter & Sköld Camilla (1995), *Skolans ansvar när barn far illa*. Liber Utbildning AB. Stockholm.

Hartman Jan (2001), *Grundad teori- teorigenerering på empirisk grund*. Studentlitteratur. Lund.

Hindberg Barbro (2001), *När omsorgen sviktar – Om barns utsatthet och samhällets ansvar*. Rädda barnen förlag.

Hindberg Barbro (2006), *Sårbara barn- att vara liten, misshandlad och försummad*. Förlagshuset Gothia AB. Stockholm

Holmberg Sten & Holmberg Sigbrit (1999), *Handläggning och dokumentation i sociala ärenden*. Hagman AB. Stockholm.

Karlsson Ulf & Sundell Knut (1999), *Social barnavård i tio kommuner*. FoU-rapport 1999:26, Socialtjänstförvaltningen. Forsknings- och utvecklingsenheten. Stockholm.

Kernell Lars-Åke (2002), *Att finna balanser*. Studentlitteratur. Lund.

Lilliesköld Malin & Anders Magnestrand (2008) *Sekretessrelaterade samarbetsproblem – en kvantitativ studie i syfte att kartlägga sekretesslagens roll i samarbetet inom och mellan verksamheter som arbetar för barn och unga*.

Läraryboken (2003), Lärarnas riksförbund.

Lärarens handbok Skollag Läroplaner Yrkesetiska principer FN: s barnkonvention. (2004), Lärarförbundet.

Olsson Staffan (2008), *Samverkan kring unga – med stöd av sekretesslag och handlings program*.

Olsson Staffan (2006), *Sekretess och anmälningsplikt i förskola och skola*. Studentlitteratur. Lund.

Stukat Staffan (2005), *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Studentlitteratur. Lund.

Ta ansvar för samverkan (2005), Socialstyrelsen.

Wallén Göran (1996), *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Studentlitteratur. Lund.

Rapporter

(Inventering av samverkan runt barn som far illa - skola – socialtjänst – polis - barn och ungdomspsykiatri (2006). Myndigheten för skolutveckling.

Internet

[http://www.lararforbundet.se/web/larakademier.nsf/Documents/0044753A/\\$FILE/Systemteori%20-%20teori%20och%20praktik%20i%20samklang.doc](http://www.lararforbundet.se/web/larakademier.nsf/Documents/0044753A/$FILE/Systemteori%20-%20teori%20och%20praktik%20i%20samklang.doc) 2008-04-16

www.notisum.se/rnp/SLS/LAG/20010453.HTM

<http://www.notisum.se/rnp/SLS/LAG/19800100.HTM>

www.sposit.se/juridik/lvu.html

www.vr.se

Bilagor

Frågor till socialtjänsten

Bakgrundsfrågor

- Hur gammal är du?
- Vilka utbildningar har du gått?
- när gick du din socionomutbildning (om vederbörande har gått en sådan?)

- Hur länge har du arbetat som socialsekreterare/socialchef?
- hur länge har du arbetat på denna avdelning?

Problemet

- vad är det för faktorer som gör att skolan funderar på en anmälan till socialtjänsten?
- vad gör personalen innan man tar detta steg?
- vilka kontakter med lärare har ni i en sådan här situation? (alternativt: tas kontakter överhuvudtaget innan en anmälan?)
- vad kan finnas för orsaker som gör att skolan tvekar att göra en anmälan enligt din uppfattning?

Möjligheter och hinder

- Finns det aspekter som underlättar samverkan mellan socialtjänst och skola?
- känner skolpersonalen till detta?
- Finns det några aspekter som hindrar eller försvårar samverkan?
- vad kan ni på socialtjänsten göra för att skapa möjligheter till samverkan?
- vilka faktorer hindrar en ”öppen” samverkan mellan skola och socialtjänst?
  - – enligt din uppfattning?
- Vad anser du är en bra samverkan?
- arbetar man inom socialtjänsten med förebyggande verksamhet?
  - hur ser den i så fall ut?
- Vad förväntar du dig av skolan?
- Hur mycket får skolan reda på vad som händer i utredningen?
- hur mycket kan ni diskutera med skolan när en anmälan gjorts?

Anmälan

- Hur många anmälningar har du hand om i månaden?
- Leder alla anmälningar till utredning?
- kommer skolans kunskaper om eleven till ”användning” i en utredning?
- hur påverkar olika lagar ett samarbete mellan skola och socialtjänst?

- Vad är det för anmälningar det rör sig mest om?

avslutningsvis:

- *har du några förslag på vad som skulle kunna göras för att underlätta samarbetet mellan skola och socialtjänst?*

Frågor till rektorn/pedagoger!

Bakgrundsfrågor

- Hur gammal är du?
- Vilka utbildningar har du gått?
- när gick du din lärarutbildning (om vederbörande svarar att de gått en lärarutbildning)
- Hur länge har du arbetat som rektor/*lärare*?
- hur länge har du arbetat på den här skolan?

Problemet

- vad är det för faktorer som gör att man funderar på en anmälan till socialtjänsten?
- vad gör man innan man tar detta steg?
- hur tänker man i en sådan här situation? (alternativt: vilka tankar dyker upp i denna situationen?)
- vad kan finnas för orsaker som gör att man tvekar att göra en anmälan?

Förebyggande

- Har skolan en handlingsplan för hur det ska gå till innan/när man anmäler?
- Hur väl känner man som personal till denna handlingsplan?
- finns det möjligheter att diskutera ett problem i någon form av grupp på skolan?
- Hur långt ska det gå innan man gör en anmälan och vad krävs för att det ska bli en anmälan?

Möjligheter och hinder när man gör anmälan

- Finns det på er skola aspekter som underlättar samverkan mellan skolan och socialtjänst?

- Finns det några aspekter – generellt - som hindrar eller försvårar samverkan?
- vilka hinder upplever du som svårast att komma förbi?
- Vad anser du är en bra samverkan?
- finns det något som skulle kunna bli bättre i samarbetet enligt dig?
- Vad förväntar du dig av socialtjänsten före respektive efter en anmälan?
- Hur mycket får skolan reda på vad som händer i utredningen?
- har ni några gemensamma möten?
- finns det möjlighet att ta kontakt med socialtjänsten – eller någon annan – för rådfrågning?

Anmälan

- vem gör anmälan till socialtjänst? Varför?
- Hur många anmälningar gör ni ungefär per termin på er skola?
- Leder alla era anmälningar till utredning?
- Vad är det för anmälningar det rör sig mest om?

Avslutningsvis:

- har du några förslag på vad som skulle vara till hjälp för er – i samarbetet mellan socialtjänst och skola - om ni ser att en elev far illa?

Hej

Tack för att ni ställer upp på denna intervju.

Syftet med intervjun är att få inblick i hur socialtjänsten och skolan upplever att samverkan fungerar. Vilka hinder och möjligheter som finns i samverkan.

Intervjun kommer att spelas med hjälp av bandspelare, detta för att underlätta för oss i fortsatt skrivande.

Uppgifter som rör person och organisation kommer att avidentifieras.

Efter arbetet är klart kommer banden att förstöras.

Intervjun är frivillig och du kan när som helst avbryta intervjun.

Vårt syfte med examensarbete är att redogöra för hur skola och socialtjänst samverkar kring barn. Samt att titta på vilka faktorer som möjliggör eller hindrar denna samverkan. Vill vi även se ifall vi kan komma fram till några aspekter som kan underlätta samverkan

Tack för ditt deltagande. Ser fram emot att träffas.

Therese Hedlund

Tanja Dronjak